

Nr 34

av herr Hermansson m. fl.
angående vissa arbetsmiljöfrågor vid gruvarbete.

Gruvarbete under jord är förknippat med hård press och betydande hälsorisker. Arbetarna har själva genom aktivitet i de lokala fackföreningarna, vid Gruvindustriarbetareförbundets kongresser och på annat sätt ställt några brännande frågor i förgrunden. Dit hör bl. a. frågan om hälsoriskerna vid dieseldrift under jord samt problemet med radongasen.

Båda dessa frågor har vid skilda tillfällen debatterats i riksdagen, men problemen kvarstår. Det som har hänt är att de s. k. berganvisningarna har skärpts, men av namnet framgår att det här handlar om anvisningar och inte om bestämda lagar. Gruvarbetarna själva vittnar om att dessa rekommendationer inte uppfylls.

Det är många faror som lurar på de arbetstagare som har sin dagliga gärning under jord. Olycksfallsstatistiken ger besked därom. Men därutöver finns också den smygande döden, den permanenta risken för liv och hälsa som hänger samman med atmosfären i gruvorna.

I motion 1973:80 påpekades det sannolika sambandet mellan luften i gruvorna och den höga frekvensen av cancer bland gruvarbetare. Det åberopades då utredningar som exempelvis fastställde att dödligheten i lungcancer bland underjordsarbetare i Kiruna under åren 1950–1970 varit tre gånger högre än bland den vanliga befolkningen.

Sedan dess har nya och ännu mera alarmerande siffror lagts fram. En undersökning som LKAB:s företagsläkare i Malmberget presenterade i november 1973 påvisade att en gruvarbetare i Malmberget löper 14 gånger större risk än den övriga befolkningen att dö i lungcancer. Där man rent statistiskt hade kunnat vänta sig 1 fall av lungcancer fann man i stället 14.

I rapporten framhåller företagsläkaren bl. a. följande:

Ensamma eller i kombination med radon kan teoretiskt följande ämnen eller ämnesgrupper tänkas vara cancerogena i gruvmiljö: olika dieselavgaskomponenter, spränggaser, metalloxider, gummi, plast, smörjmedelstillsatser.

Allt det här uppräknade finns i underjordsgruvorna och utgör förklaringen till den onormalt höga lungcancerfrekvensen.

Dieseldriften producerar flera av de ovan uppräknade hälsofarliga komponenterna, och i dag torde de flesta vara överens om att övergången till dieseldrift på ett allvarligt sätt har ökat hälsoriskerna. Det är inte bara avgasröken det handlar om utan också oljedimma och andra ämnen som blandas med den luft som gruvarbetarna måste andas.

Så här uttryckte sig en gruvarbetare i Malmberget inför en grupp

intervjuare från hygieniska institutionen vid Karolinska institutet:

Företaget kan aldrig lösa ventilationsproblemen så länge dieseldriften finns kvar. Vi står här som försökskaniner för de höga halterna av gifter. Innan dieseln infördes angav Folkhälsan att förutsättningen var god ventilation och avgasrenare på alla fordon. Men det är omöjligt att ventiler ut alla orter, stigar och schakt när gruvan gått på djupet och antalet dieselfordon bara ökar. När jag är ute och kontrollmåtar är luften tjock som gröt och tårarna rinner innan man når gränsvärdena.

Gruvarbetarnas åsikt, underbyggd genom egna erfarenheter, är att dieseldriften under jord är ett fördärv, att vidare utbyggnad ej får ske och att dieseldriften måste trappas ner och ersättas av miljövänligare metoder.

Det är heller inte nödvändigt att använda sig av dieseldrift i nuvarande omfattning. I vissa svenska gruvor använder man sig fortfarande av eldrift, vilket ju från miljö- och hälsosynpunkt är helt överlägset. Det var det strikta och hänsynslösa lönsamhetstänkandet som drev fram utvecklingen mot dieseldrift. Men det är inte lönsamt när arbetare blir sjuka av den luftblandning som dieseldriften skapar, det förkortar livet för gruvarbetarna. De senaste årens bekräftelse på sambandet mellan dieseldriften och den försämrade gruvluften gör att ett nytänkande ter sig ofrånkomligt.

Detsamma gäller också problemet med radongasen som fortfarande finns kvar. Denna i förening med dieselavgaserna är ett allvarligt problem, och i den tidigare nämnda undersökningen framhålles att sambandet mellan radon och den höga lungcancerfrekvensen bland gruvarbetarna "numera anses bevisat".

Problemet med radongasens farlighet har aktualiserats framför allt av gruvarbetarna själva. Verklig uppmärksamhet fick det sedan det 1971 fastslogs att gruvarbetare i Ämmebergs zinkgruva hade 13 gånger högre frekvens lungcancer än icke gruvarbetare. Undersökningar i sådana gruvor som Malmberget och Grängesberg visade radonhalter i nivå med dem som uppmätts i Ämmeberg.

Frågan om åtgärder för att komma till rätta med detta problem har tagits upp i fackföreningar och på förbundskongresser. Larmrapporterna och opinionsyttringarna har också fått till följd att man vid de stora gruvorna på senare år satsat hårt på att förbättra ventilationen för att därigenom få ned radonvärdena.

Men det står också klart att den hälsorisk som är förknippad med radongasen inte helt kan undanröjas genom förbättrad ventilation. Det måste också till andra åtgärder för att skydda de arbetande. Vid riksdagsbehandlingen den 14 november i fjol framhöll utskottets talesman att man är på väg att komma till rätta med detta problem. Men detta är inte riktigt. Trots förbättrad ventilation kunde man vid en mätning som företogs vid Malmbergsgruvan så sent som i oktober förra året mäta upp radonhalter på 100, 66, 60 och 36 pikocurie medan gränsvärdet i Sverige ligger på 30. Det bör i sammanhanget framhållas att gränsvärdena i en rad länder är betydligt lägre än de svenska.

Från Svenska gruvindustriarbetareförbundet's sida har man som ytterli-

gare skyddsåtgärd begärt att gruvarbetet skall klassas som radiologiskt arbete och falla under strålskyddslagen. Det innebär särskilt täta läkarundersökningar och sex veckors semester för att gruvarbetarna skall kunna återhämta sig. Radon är en radioaktiv gas, och de nya undersökningarna understöder kravet på sex veckors semester.

Med hänvisning till det anförda föreslås

1. att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om omedelbart stopp för all utbyggnad av dieseldriften vid gruvdrift under jord och utarbetandet av direktiv för en gradvis nedtrappning,
2. att riksdagen uttalar sig för ett intensifierat statligt utvecklingsarbete för att få fram miljövänligare arbetsmaskiner och att det statliga LKAB går i spetsen härför,
3. att gruvarbete under jord hänförs till sådant arbete som berättigar till sex veckors semester.

Stockholm den 11 januari 1974

C.-H. HERMANSSON (vpk)

EIVOR MARKLUND (vpk)

LARS WERNER (vpk)

i Tyresö

NILS BERNDTSON (vpk)

GUSTAV LORENTZON (vpk)

LARS-OVE HAGBERG (vpk)

i Borlänge